

С. В. Осадчук
к.держ.упр., доц.

РОЛЬ ЄДИНОГО ПОДАТКУ В ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ РЕГІОНУ

Місцеві податки і збори відіграють значиму роль у доходах місцевих бюджетів. Для подальшого розвитку фінансової самостійності та спроможності місцевого самоврядування підвищення ролі у власних доходах місцевих бюджетів є актуальним. Реформи, які відбувались в нашій країні в передвоєнний період, були спрямовані на посилення самостійності та самодостатності місцевого самоврядування. Хоча введення воєнного стану значно вплинуло на надходження місцевих податків і зборів, вони продовжують відігравати суттєву роль у доходах місцевих бюджетів. Одним з основних в місцевих податках є єдиний податок.

Єдиний податок є основним для суб'єктів малого підприємництва. Спрощена система оподаткування запроваджена в 1998 році Указом Президента України «Про державну підтримку малого підприємництва» N 456/98. Спрощена система оподаткування витримала перевірку часом і за чверть століття стала основою для здійснення діяльності малим підприємництвом. Зазначеним Указом, п. 5, передбачено, що спрощена система оподаткування, обліку та звітності передбачає, зокрема, заміну сплати встановлених законодавством податків і обов'язкових платежів сплатою єдиного податку. Наразі справляння єдиного податку передбачено Главою 1 Розділу XIV Податкового кодексу України. Кількість груп платників єдиного податку визначена ст. 291.4 Податкового кодексу і наразі складає чотири групи, для кожної з яких передбачені критерії для можливості їх застосування. Якщо перша і друга групи передбачені тільки для фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, то третя і четверта є можливими для застосування і юридичними особами – суб'єктами господарювання. Причому, якщо для платників 1 та 2 групи ставки єдиного податку залежать від розміру прожиткового мінімуму (1 група) та від мінімальної заробітної плати (2 група), то для платників третьої групи ставка єдиного податку

становить 3 або 5 відсотків від доходу. Ставки єдиного податку затверджуються органами місцевого самоврядування – сільськими, селищними, міськими радами.

Єдиний податок є одним з основних для місцевих бюджетів регіону. Проаналізуємо особливості та динаміку надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів Одеської області на основі даних департаменту фінансів Одеської ОДА [1].

В 2020 р. надходження єдиного податку по Одеській області становили 2355,1 млн грн, в 2021 р. 2831,7 млн грн (зростання в порівнянні з попереднім роком на 476,6 млн грн, або на 120,2%). Частка єдиного податку в загальних доходах місцевих бюджетів області становила в 2020 р. 12,3%, в 2021 р – 12,7%. Загальні надходження місцевих податків і зборів в 2020–2021 рр. становили 5657 млн грн та 6614 млн грн відповідно. Частка єдиного податку в загальних надходженнях місцевих податків і зборів за період, який аналізуємо, становила в 2020 р. 41,6% від загальних надходжень, в 2021 р. – 42,8%, що свідчить про значимість єдиного податку в системі місцевих податків і зборів.

Серед територіальних громад області в 2021 р. найбільше єдиного податку надійшло до місцевих бюджетів територіальних громад: Одеської міської – 1611 млн грн (57% від загальних надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів області), Таїровської селищної – 40,3 млн грн, Чорноморської міської – 69,2 млн грн, Білгород-Дністровської міської – 48,2 млн грн, Ізмаїльської міської територіальної громади – 54,4 млн грн.

Проаналізуємо, як змінилась ситуація з надходження єдиного податку в 2022 р., в період повномасштабної агресії рф проти нашої країни. В 2022 р. надходження єдиного податку по Одеській області становили 2784,3 млн грн, що на 47,4 млн грн (або на 1,7%) менше в порівнянні з довоєнним періодом. Слід відмітити, що серед місцевих податків і зборів єдиний податок виявився найбільш стабільним. Так, наприклад, в 2022 р. туристичний збір скоротився на 80%, транспортний податок на 39%. Загальні надходження місцевих податків і зборів в 2022 р. становили по області 6237 млн грн, що на 377 млн грн, або на 5,8% менше, в порівнянні з 2021 р. Частка єдиного податку в загальних надходженнях місцевих податків і зборів становила 44,6% в 2022 р. Зниження єдиного податку спостерігалось по 82% територіальних громад області.

На надходження єдиного податку в 2022 р. значно вплинули законодавчі зміни. Законом України від 15 березня 2022 року № 2120-IX [2] було передбачено встановлення особливостей оподаткування єдиним податком з 1 квітня 2022 року, зокрема, було надано можливість не сплачувати єдиний податок фізичними особами – підприємцями – платниками 1 та 2 груп на усій території країни; зменшено ставки єдиного податку для платників 3 групи до 2% від доходу; збільшено для платників 3 групи межу доходу до 10 млрд грн на рік. Тобто зменшення надходжень через надання можливості несплати єдиного податку фізичними особами – підприємцями – платниками 1 та 2 груп, була частково компенсована розширенням кола платників єдиного податку, коли значна частина суб'єктів господарювання обрала спрощену систему оподаткування та сплату єдиного податку замість податку на прибуток. Законом № 3219-IX від 30 червня 2023 року [3] було припинено пільговий режим єдиного податку з 1 серпня 2023 року. Зокрема, було скасовано застосування спрощеної системи оподаткування єдиного податку за ставкою у розмірі 2%, а також можливість для фізичних осіб-підприємців платників єдиного податку першої та другої групи не сплачувати єдиний податок. Дані законодавчі зміни також вплинули на надходження єдиного податку в 2023 р.

В 2023 р. надходження єдиного податку по Одеській області становили 3452,6 млн грн, що на 668,4 млн грн, або на 124 %, більше в порівнянні з 2022 р. Дане зростання було обумовлене насамперед тим, що в 2023 році, до 1 серпня, ряд суб'єктів підприємництва зі значними доходами, сплачували єдиний податок за ставкою 2%. Збільшення надходжень єдиного податку в 2023 р. спостерігалось по всім територіальним громадам області.

Динаміка надходжень єдиного податку за 2020–2023 рр. по Одеській області показано на рис. 1.

Проведений аналіз свідчить, що єдиний податок залишається важливим джерелом надходжень місцевих бюджетів з однієї сторони, з іншої він є ключовим, основним податком для суб'єктів малого підприємництва. За більш ніж понад чверть століття свого існування, єдиний податок неодноразово змінювався. Наразі також тривають дискусії щодо майбутнього

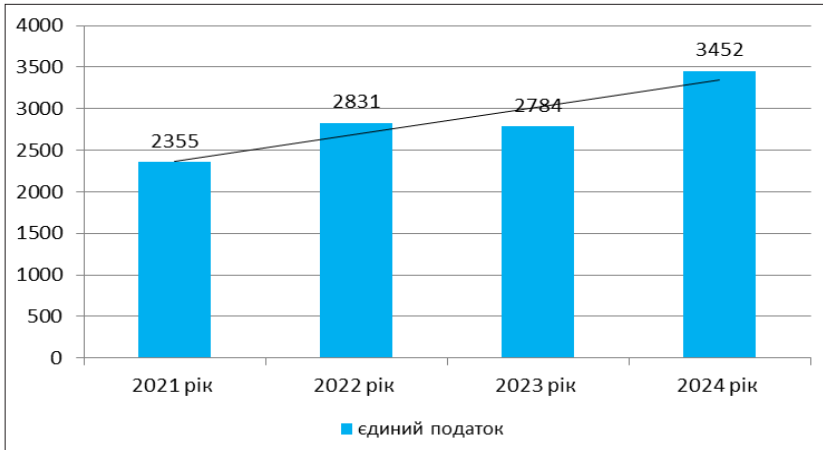

Рис. 1. Динаміка надходжень єдиного податку за 2020–2023 рр. по Одеській області

Джерело: сформовано автором на основі [1]

єдиного податку, зміни підходів до його застосування. Зміни, які пропонуються, є важливими і чутливими як для територіальних громад, так і для підприємців. Тому вони потребують виваженого підходу.

Список використаної літератури

1. Офіційний сайт Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації. URL: <https://gfu.od.gov.ua/>
2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України : Закон України від 08.11.2023 № 3428-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» : Закон України від 30.06.23 № 3219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-IX#Text>